CB
0202.
614

TOELICHTING DER MEMORIE

INGEDIEND

DOOR

DEN ALGEMEENEN KERKERAAD VAN UTRECHT

AAN

HET CLASSIKAAL BESTUUR VAN UTRECHT

den 21 September 1868.

DOOR

Dr. A. KUYPER.

UTRECHT,
KEMINK EN ZOON.
1868.

TOELICHTING DER MEMORIE.

TOELICHTING DER MEMORIE

INGEDIEND

DOOR

DEN ALGEMEENEN KERKERAAD VAN UTRECHT

AAN

HET CLASSICAAL BESTUUR VAN UTRECHT

den 21 September 1868.

DOOR

Dr. A. KUYPER.

UTRECHT,
KEMINK EN ZOON.
1868.

UNIV. LIB.
BIBLIOTH.
REF.
CB0202.-

Het kan niet anders of het laatstelijk op 21 September door Utrecht's Kerkeraad genomen besluit, en de daarbij gevoegde Memorie, die eerlang het licht zien, zullen op velen een min-gunstigen indruk maken. Dien indruk voorzie ik bij hen zelfs, die, dusver, hoezeer ook tegen het afwijzen des Kerkvisitatie als zoodanig gekant, toch om der conscientie wille hun broederen steunden met hun sympathie en hun gebed.

Niet zonder bevreemding zal men vragen, of de conscientiedrang, waarop men eerst met zooveel nadruk wees, dan nu reeds geheel op den achtergrond is getreden, om plaats te maken voor een altijd betwistbaar beroep op de slordig geformuleerde artikelen van Reglementen, wier klem en veerkracht door niemand meer wordt gevoeld. Hoe, zal men vragen, is dát een strijd in den naam des Heeren begonnen, is dát een pal staan om des gewetens wil, als men reeds, bij het eerste dreigen des gevaars, zijn banier vallen laat voor aller oog en druipstaartend wegvlucht om zich achter dezelfde vermulmde borstweringen te verschuilen, die men eerst met zooveel moed bestormen wou? Moet het in Utrecht een strijd des geloofs heeten, en durft men dan met zooveel gedruisch wapenen in dien strijd doen klette-

ren, die uit het ongeestelijk tuighuis van ons kerkelijk wetboek, ... zoo maar op eerlijke wijze genomen zijn? Is men dan begonnen met den geest, om met het vleeschelijk wapen van zifterij en wetsgekibbel te eindigen? Nog eens, ik vrees dat men zoo vragen zal, en dat in veler schatting die vraag misschien een oordeel tevens zal zijn.

Om deze misvatting, althans bij den onbevooroordeelde, te voorkomen, acht ik mij tot een korte toelichting gedrongen.

Het standpunt, door Utrecht's Kerkeraad ingenomen, is en blijft: een Kerkvisitatie die tot een *leugen* is geworden, en toch als *waarheid* zich voordoet, om der conscientie wille af te wijzen.

Ook al had de wet dus aan de hoogere besturen recht gegeven tot een *tweede*, en wel persoonlijke Kerkvisitatie, ze zou, even als de *schriftelijke* van 4 Mei, met volle overtuiging zijn afgewezen, zoo lang het geestelijk karakter dezer acte niet was hersteld.

Die gedachte lag mij dan ook op den bodem der ziel, toen zich geheel onverwacht een drieledig incident voordeed, waarmeê men rekenen moest.

Wat toch geschiedde?

1°. Waar de wet slechts van ééne Kerkvisitatie telken jare spreekt, werd den Kerkeraad een *tweede* Kerkvisitatie binnen hetzelfde jaar aangekondigd.

2°. Waar volgens de wet alleen het *Classicaal Bestuur* in zake de Kerkvisitatie te beschikken heeft, werd deze aangeboden op last van het *Provinciaal Kerkbestuur*.

En eindelijk 3°. waar de wet van geene andere Kerkvisitatie weet, dan om den toestand eener gemeente te onderzoeken, werd hier de Kerkvisitatie als *geheim middel van instructie* misbruikt.

Geen kwestie dus of de stap, waartoe medewerking gevraagd werd, was in elk opzicht onwettig.

Wat stond ons dan te doen?

Drie wegen slechts kon Utrecht's Kerkeraad inslaan. *Of* die onwettigheid eenvoudig over zich laten komen, als versterking van zijn eigen geloof aan het onheilig karakter van de macht, waarmeê men te strijden had, en in elk vonnis, welk dan ook, daaruit voort mocht vloeien, eenvoudig berusten. *Of* ook nu om des gewetens wil de Kerkvisitatie weigeren, en de schending der wetsartikelen later als middel tot cassatie aanwenden. *Of*, zonder iets te derogeeren aan zijn eenmaal gekozen standpunt, beginnen met de onwettigheid in het licht te stellen van de rechtsmiddelen, waartoe een verlegen Kerkbestuur zijn toevlucht nam.

De tweede wijze van handelen was te geveinsd en verraderlijk, om haar in ernst in overweging te nemen. En waar dus alleen de keus tusschen de eerste en laatste overbleef ontveins ik niet, dat wat mij zelven betreft, de eerste gedragslijn mij het meest zou hebben toegelachen. Dan toch was men geen oogenblik afgeweken van het zuiver geestelijk terrein en de zaak het spoedigst tot beslissing gekomen. Intusschen men koos de laatste tactiek, en hoewel niet con amore, toch heb ik mij daarmede vereenigd, toen dit de keuze der meerderheid bleek.

Mijn overtuiging verbood mij dit in het minst niet. Waar een geschil tot een procedure neigt uit te wassen, moet voor alle dingen het beginsel van *recht* heilig worden gehouden. De verplichting om elke kwetsing van het rechtsgevoel, elke schending van de eerste beginselen van het recht tegen te gaan, rust dan niet alleen op den rechter maar op de verwerende partij evenzeer. Als verzet tegen rechtsschennis, als poging om ook in dezen strijd de absolute rechtsbeginselen te handhaven, was er voor een protest tegen de onwettigheid der wijze van instructie dus allezins oorzaak.

Dat men dit protest echter als geheel incidenteel beschouwde, daarmee geen duim breed van het eens gekozen standpunt afweek, en in niets het *geestelijk* karakter van den aangevangen strijd opgaf, blijkt dagheldér uit het laatste artikel van het kerkeraadsbesluit, dat aldus luidt:

„7°. dat de Kerkeraad door dit zijn besluit „volkomen ongeprejudicieerd laat, wat hem „te doen zou gestaan hebben, zoo de regle„menten onzer kerk tot de nu onwettige „acte werkelijk recht gaven, en zich uit„drukkelijk de uitoefening zijner rechten „en het volgen van *de door plicht en geweten „hem geboden gedragslijn* voorbehoudt, voor „het geval dat het thans ontstane incident „op wettige wijze uit den weg kon geruimd „worden."

Alle overige maatregelen zijn dus geheel incidenteelen

bijkomstig en raken de hartader der kwestie in het minst niet. Alleen in dit laatste besluit concentreert zich het geheele geschilpunt.

Het is als of men zeggen wilde: voor het oogenblik sla ik dit zijpad in, om den vijand het onwaardige en onhoudbare van zijn stelling aan te wijzen, — maar als dat geschied is,... dan gaat het ook weer terug, terug naar den zelfden breeden weg, waarop we ons voortbewogen, en waarop niet een artikelen-trits ons ten gids, maar de geestelijke driekleur van „plicht, geweten en geloof" ons tot banier zal zijn.

Maar natuurlijk ik zou mij tot het volgen van die gedragslijn niet hebben laten bewegen zoo ik ook maar van verre vermoeden kon, dat de gebruikte middelen tot verweer, gezocht en dus oneerlijk waren.

Alleen het hoofdpunt, waarop hier alles aankomt, wensch ik daarom nog even toe te lichten.

Het is mijn innige vaste overtuiging, dat een juiste en eerlijke wetsinterpretatie, tot geen andere slotsom kan leiden, dan dat onder onze wetgeving, *slechts eens des jaars Kerkvisitatie mag gehouden worden.* En niet dat ik nu hier zou willen herhalen, wat reeds in de Memorie tot staving van dit gevoelen is aangevoerd, maar wat ik wel wilde, is, nog even opzettelijk en meer uitvoerig rekenschap geven van de wijze waarop art. 44, 2°. Algem. Regl. door mij wordt geïnterpreteerd.

Het luidt aldus:

„2°. doen zij (de Classicale Besturen) jaarlijks „bij schriftelijke aanvrage, doch om de drie jaren „en voorts zoo dikwijls zij dit bij eenige gemeente „noodig achten, persoonlijk, Kerkvisitatie, volgens „de daarop bestaande verordeningen.''

De vraag is: beteekenen in dit artikel de woorden *voorts zoo dikwijls*, dat het Classicaal Bestuur ten allen tijde, des noods elke week visiteeren kan, of wel, dat het Classicaal Bestuur, niet slechts om de drie jaren, maar voorts *zoo dikwijls het wil, persoonlijke in stede van schriftelijke* visitatie houden kan.

Zonder eenige bedenking verklaar ik de laatste uitlegging voor de alleen ware.

Vooreerst, grammaticaal. Volgens de leesteekens toch is de hoofdzin deze: *zij doen jaarlijks bij schriftelijke aanvrage .... Kerkvisitatie.* Door de plaatsing van het woord *Kerkvisitatie* geheel achterop, wordt dus al wat daarenboven hier vermeld staat, tot een *tusschenzin* van dezen hoofdzin gemaakt. Die tusschenzin is niet in haakjens geplaatst, en is dus van dien hoofdzin niet los, maar afhankelijk, en kan derhalve niets behelzen, wat met den hoofdzin strijdig is, tenzij een adversatief partikel dit aanduidt.

Dit geschiedt hier door het volgende *doch*. Waarop zulk een partikel exceptie maakt hangt af van de plaatsing. Stond het achter *jaarlijks*, dan zou er uit volgen, dat op *deze* hoofdbepaling uitzondering werd gemaakt en ook meer dan *eens des jaars* Kerkvisitatie werd toe-

gestaan. Het staat echter achter *schriftelijke aanvrage*. De exceptie die volgt, betreft dus alleen het *schriftelijke* der Kerkvisitatie, en bestaat hierin, dat zij door een andere en wel *persoonlijke* vervangen kan worden.

Nu kon het geheel onbepaald zijn gelaten, hoe dikwijls deze exceptie, deze vervanging van de *schriftelijke* door de *persoonlijke* zou plaats grijpen. Maar neen, de bepaling volgt, wanneer de exceptie op de schriftelijke Kerkvisitatie is toegelaten, namelijk, *om de drie jaren*. Deze beperking der exceptie wordt echter niet peremptoir genomen, en wederom *uitbreiding* aan deze beperking gegeven door het volgende: *voorts zoo dikwijls men dit noodig acht*. Daar echter iets niet in de plaats kan treden van iets dat niet bestaat, en dus een *persoonlijke* visitatie, die in de plaats treedt van een *schriftelijke*, nooit kan plaats hebben, waar geen schriftelijke verordend was, en er van geen andere dan *jaarlijksche* schriftelijke in den hoofdzin gesproken is, — volgt hieruit met grammaticale noodwendigheid, dat ook de persoonlijke nooit anders dan *jaarlijks* kan zijn: om de *drie jaren*, dus dan vast, en *voorts* ook om de twee jaren, ja zoo noodig zelfs telken jare, i. é. w., *zoo dikwijls* schriftelijke Kerkvisitatie aan de orde is. [1])

---

1) Men zal dit nog beter gevoelen door een ander voorbeeld. Als de arts heeft voorgeschreven:

Men zette dien patient dagelijks zes drooge, doch om de drie dagen en voorts zoo dikwijls de toestand der pols dit als noodig aanwijst, bloedige koppen.

Wil dat dan zeggen, dat men ten allen tijde hem bloedige koppen

Zoo lang ontleding van een volzin alleen tot zijn recht verstand kan leiden, en partikels en leesteekens den zin beslissen, zie ik niet, hetzij met bescheidenheid gezegd, wat op goede gronden, tegen deze interpretatie kan worden ingebracht.

Maar in de *tweede* plaats.

Het Algemeen Reglement is onze grondwet. De Synodale Reglementen zijn onze organieke wetten. Nu is het denkbaar dat eenzelfde artikel der grondwet 90 jaar van kracht blijft, maar dat in dat tijdsverloop drie organieke wetten elkander ter verklaring van datzelfde grondwetsartikel opvolgen. Welnu, stellen we die perioden van gelijken omvang, dan mag in de jaren 1—30 dit grondwetsartikel alleen naar de eerste, van 30—60 alleen naar de tweede, van 60—90 eindelijk alleen naar de derde organieke wet worden uitgelegd.

Dit geldt dus ook hier. Het art 44 Algem. Regl. is in casu het artikel der grondwet: het Reglement op de Kerkvisitatie de organieke wet, en de slotwoorden *naar de bestaande verordeningen*, bevestigen nog ten overvloede, dat hier alleen naar de organieke wet mag gehandeld worden.

Twee organieke wetten nu hebben op ditzelfde grondwets-artikel bestaan. Het Reglement op de Kerkvisitatie van '24 heeft gefungeerd tot 1859: sints het nieuwe

---

mag zetten, of dat hij nooit meer dan zes koppen daags mag hebben, — en dat alleen de vraag of het drooge of bloedige zullen zijn, van den toestand der pols afhangt.

Reglement van den 5den Mei van dat jaar. Al was het dus ook, dat in het Reglement van '24 een tweede Kerkvisitatie veroorloofd werd, dan zou dit hier nog volstrekt niets afdoen, want in de periode sints 1859 geldt alleen en uitsluitend de organieke wet van het thans vigeerend Reglement op de Kerkvisitatie, aan welks slot duidelijk geschreven staat, dat *alle vroegere verordeningen op de Kerkvisitatie hiermede verklaard zijn, te zijn vervallen.*

En daar nu vinden we ten volle bevestigd wat de grammaticale interpretatie ons leerde.

Artikel 1 is de echo van wat in art. 44 Algem. Reg. de hoofdzin is, en bepaalt dat er *jaarlijks* visitatie wordt gehouden. Bij de tegenovergestelde interpretatie had hier in het hoofdartikel uitdrukkelijk moeten staan: *„jaarlijks en voorts zoo dikwijls men dit noodig acht"*. Maar neen, van een meer dan *jaarlijksche* visitatie wordt met geen woord gerept, en de *jaarlijksche* Kerkvisitatie dus als vast beginsel der wet in deze aangenomen.

Wat dan van de exceptie in het grondwetsartikel zij?

Dit leert u artikel 15:

„Nadat de Kerkvisitatie persoonlijk is gehouden, heeft „zij twee achtereenvolgende jaren, voor den eersten „Mei *schriftelijk* plaats, *tenzij* het om bijzondere rede„nen voor eene of andere gemeente door het Classicaal „Bestuur anders wordt goedgedacht."

Een volkomen bevestiging dus van het vroeger gevondene, dat de *buitengewone* Kerkvisitatie nooit anders dan een vervanging van de *schriftelijke* kan zijn.

Voeg hierbij wat in de memorie is vermeld, dat geen Kerkvisitatie anders dan volgens het reglement mag plaats hebben, en dat de artt. 12, 13, 19 en 20 het volstrekt onmogelijk maken een visitatie op een voorgaande te doen volgen, tenzij *een vol burgerlijk jaar verloopen zij*, en ik kan niet anders dan uit volle overtuiging verklaren, dat mij geen andere opvatting ook maar mogelijk dunkt.

Bovendien, men bedenke *ten derde* wel, dat het punt hier in kwestie, niet maar een beuzeling betreft, maar een beginsel van onberekenbare strekking.

Is er, zoo vraag ik, iets waardoor de zelfstandigheid der Kerkeraden zoo opgeheven en vernietigd zou kunnen worden, als door het verleenen aan een hooger Bestuur van het recht om elk oogenblik in zijn midden te verschijnen en den toestand zijner gemeente te onderzoeken? Voelt men niet dat elke Kerkeraad hierdoor geheel à la merci van zijn Classicaal Bestuur zou zijn? Dat geregelde afdoening van zaken geheel onzeker zou worden, zoo men den Kerkeraad dwingen kon, des noods telken weke gereed te zitten, om een zeer uitvoerig verhoor te ondergaan, en te antwoorden op allerlei vragen naar statistieke becijferingen? — Welnu, ik laat het in het midden, of men zulk een recht aan het Classicaal Bestuur zou wenschen te verleenen, maar dit zeg ik, dat het niet aangaat, zulk een ver ingrijpend recht, waardoor de zelfstandigheid van elken Kerkeraad in

beginsel zou vernietigd worden, te willen deduceeren uit een minst genomen twijfelachtige wetsbepaling, uit een ietwat geëmbrouilleerden volzin, die verre van klaar als glas te zijn, eerst na scherpe ontleding zijn beteekenis zien laat, — maar dat de toekenning van zulk een kolossaal recht dan wel in breede letteren en met juiste omschrijving aan het hoofd van geheel ons reglement had moeten staan.

Op deze gronden wacht ik met gerustheid de kritiek dezer wetsinterpretatie af, zoo die ten minste niet in woorden zich verliest, maar werkelijk met juistheid en acribie oordeelen wil.

Nog één woord slechts, om ten slotte ook persoonlijk mijn verontwaardiging lucht te geven over het voornemen der hoogere Kerkbesturen, om die leden van den Raad, die niet ter Vergadering aanwezig waren, *later afzonderlijk te hooren.*

Mij dunkt, waarin men dan ook van Utrecht's Kerkeraad verschille, dit zal ieder zoo in als buiten onze Kerk moeten toegeven, dat door dien ongehoorden maatregel het algemeene *rechtsgevoel* op zeer voelbare wijze gekwetst en beleedigd is.

Kerkvisitatie mag nooit anders dan *in den Kerkeraad* plaats hebben. Visitatie *aan huis*, of waar dan ook, *van afzonderlijke leden*, is eenvoudig een onding, een denkbeeld dat in geen zelfde hoofd samen huizen kan met een ook maar oppervlakkige kennis onzer Kerke-

lijke wetgeving. Geen enkel artikel geeft daartoe ook slechts in de verte een zweem van recht, en *geheel* onze wetgeving over Kerkvisitatie wraakt en veroordeelt daarentegen een zoo onverdedigbare proeve van rechterlijke willekeur. [1])

Dit mág niet verzwegen, dit moet uitgesproken. Men heeft Kerkvisitatie, in strijd met de wet, tot geheim middel van instructie willen gebruiken, en zoolang de hoogere besturen in dezen het onrechtmatige hunner handelwijze niet erkennen en terugnemen, zal men recht hebben, ook op deze onverdedigbare misgreep te blijven wijzen, ter staving van het zoo dikwijls ontkend, maar nooit weêrlegd beweren, dat de onverdraagzaamheid nergens weliger tiert dan op de wortel van het ongeloof.

UTRECHT, 22 Sept. 1868.

---

1) Vruchteloos zou de uitvlucht zijn, dat men *het hooren der afwezige leden afzonderlijk*, niet als kerkvisitatie, als een doel der acte bedoeld had, maar het afzonderlijk verhoor in den vorm van *instructie* had willen houden. De gecommitteerden toch melden zich aan als gecommitteerden ter kerkvisitatie, spreken van geen ander radicaal, en hechten hun bedreiging onmiddelijk aan de beeuwijzing op art. 8 der kerkvisitatie.

Evenmin kan men zich redden door al. 2 van dit artikel, waar staat, „dat de afwezige leden *ter vergadering* aan de visitatoren kennis moeten „geven van de redenen van hun wegblijven," want hier staat uitdrukkelijk, dat deze kennisgeving *ter vergadering* moet plaats hebben.

Hoe men zich dus ook wringe of keere, er is aan de klem van het argument niet te ontkomen, juist omdat het geen gezocht argument, maar de eenvoudige ontdekking van een onrecht is.

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT
3 0000 00779 5697